

BOSNALI 'ALĪ DEDE [HARĪMĪ]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خدا یارا اول آخرد مننت
حقیقتن خدا محمود و حامد
ایده و حدتله ذاتنیه نهاده
نهادند عین روح احکام
قولنه نغز اولور سه نغز حکمت
اشکا فیض ایله خیری کثیر
صله حق سئکا ای بحر رحمت
دخی ایله صحت و تا بعینه
رسول کبریا وار شکر بینه
خصوصاً کبریا ائمنه مشایخ
لدن علینک عار و سکر بینه
شعار بوزارک جمله شریعت

سب سنجینه لوانغ

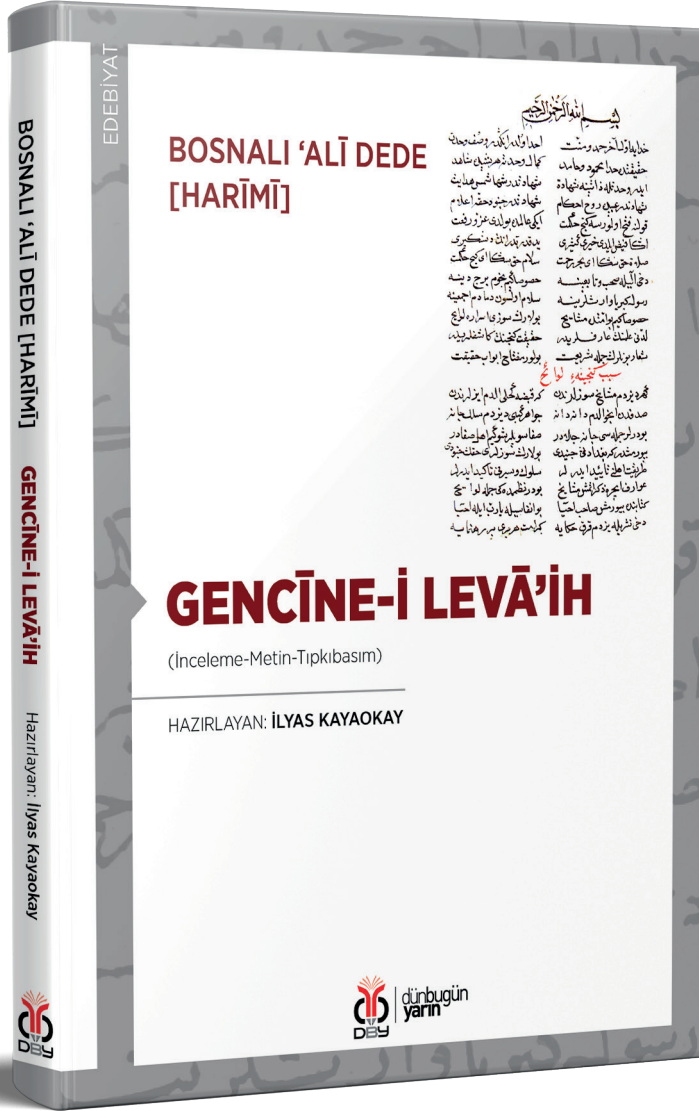
تجد بزدم مشایخ سوزلر نیک
صدقن ایخوالدم دانده انه
بودر لر جمله سیحانه جلاله در
بیورمشده که بعد ادافه جنیدی
ظرفیتها اهل نایب ایله لر
عوارض ایچمه دکراش مشایخ
سنانن بیورش صاحب احسیا
دخی نشر ایله بزدم قرق حکایه

کر قبضه غلی الدم ایزلر نیک
جواهر کیمی بزدم سالیحانه
صفا سولر شوگر کیم اهل صفا در
بولار نیک سوزلری حنک خیری
سلوک و سیرقن تا کیدا ایله لر
بودر نظمده که جمله لوانغ
بوانفا سیله یارب ایله احسیا
کلمت هر ری بره همتا سیه

GENCĪNE-İ LEVĀ'İH

(İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)

HAZIRLAYAN: İLYAS KAYAOKAY

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2023, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 313
Edebiyat: 156

ISBN 978-625-6432-26-0
Sertifika No: 52315

Birinci Baskı: İstanbul, Ağustos 2023

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Yazar: Bosnalı 'Alî Dede [Harîmî]

Hazırlayan: İlyas Kayaokay

Dizi Editörü: Furkan Öztürk

Kitap Editörü: Bünyamin Ayçiçeği

Baskı Hazırlık: DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. A.Ş.
(Sertifika No: 46519)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Bosnalı 'Alî Dede [Harîmî], Gencîne-i Levâ'ih (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)
Hazırlayan: İlyas Kayaokay (Doç. Dr.); Editör: Bünyamin Ayçiçeği (Doç. Dr.)
İstanbul : DBY Yayınları, 2023.
193 s. ; 15,0 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 313) ___ Dizin var.
ISBN 978-625-6432-26-0
1- Edebiyat 2- Klasik Türk Edebiyatı 3- Mesnevi

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu - Fatih / İstanbul
Tel.: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

İçindekiler

Önsöz.....	9
Giriş.....	11

BİRİNCİ BÖLÜM BOSNALI 'ALÎ DEDE [HARÎMÎ] VE ESERLERİNİN TANITIMI

1.1. Hayatı ve Eserleri.....	15
1.1.1. Biyografik Kaynaklar ve İlmî Çalışmalarda 'Alî Dede.....	15
1.1.2. 'Alî Dede'nin Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri.....	23
1.1.2.1. Doğum Yılı.....	23
1.1.2.2. Doğum Yeri.....	23
1.1.2.3. Ailesi.....	23
1.1.2.4. Eğitimi.....	23
1.1.2.5. Mesleği.....	24
1.1.2.6. Tarikatı.....	24
1.1.2.7. Vefatı.....	24
1.1.3. Eserleri.....	25
1.1.3.1. Türkçe Eserleri.....	25
1.1.3.1.1. Kitâb-ı Mevlid-i Meşâhid-i Ahmedî.....	25
1.1.3.1.2. Ehâdis-i Erbâin.....	26
1.1.3.1.3. Kelimât-ı 'Alî.....	26
1.1.3.1.4. Çihil Kelimât-ı Hikmet.....	26
1.1.3.1.5. Gencîne-i Levâ'ih.....	27

1.1.3.1.6. Hadîs-i Erbaîn Der-Fazl-ı Kur'ân-ı Mübîn....	27
1.1.3.1.7. Kur'ân-ı Hakîmün ve Furkân-ı Kerîmün Fazîlet ve Sevâbı Beyânundadır	27
1.1.3.1.8. Kasideleri.....	27
1.1.3.1.9. Mersiyeleri.....	28
1.1.3.1.10. Silsile-nâme-i Meşâyih	28
1.1.3.1.11. <i>Kasîdetü 'l-Ayniyetü 'r-Rûhiyye fi 'n-Nefs</i> Tercümesi.....	28
1.1.3.1.12. <i>Kasîde-i Münferice</i> Tercümesi.....	29
1.1.3.1.13. Fezâ'îlü'l-Cihâd.....	29
1.1.3.2. Arapça Eserleri	29

İKİNCİ BÖLÜM GENCİNE-İ LEVÂ'İH ADLI ESERİN TANITIMI VE İNCELEMESİ

2.1. İsmi.....	31
2.2. Sebeb-i Telifi.....	32
2.3. Yazılış Tarihi	33
2.4. Hacmi.....	34
2.5. Eşkal-i Nazm	36
2.6. Vezin.....	37
2.7. Kafiye ve Redif.....	40
2.8. Dil, Üslup ve İmla Özellikleri	44
2.9. Muhtevası	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM METİN

3.1. Nüshanın Tavşifi	55
3.2. Metin Neşrinde Takip Edilen Yol.....	56
Gencîne-i Levâ'îh	57
Sonuç	145
Kaynakça	149
Dizin	153
Tıpkıbasım	157

Önsöz

15. asırda Türk-İslam medeniyeti ile tanışan Bosna, kısa zamanda Osmanlı'nın önemli kültür ve edebî mahfillerinden biri hâline gelir. Yüzden fazla nâsir ve şair yetiştirdiği bilinen bu coğrafyanın en önemli muharrirlerinden biri de kuşkusuz Harîmî mahlaslı 'Alî Dede'dir. O, şuara tezkirelerinde zikredilmese de bazı biyografik-tarihî kaynaklarda kendisinden övgüyle bahsedilen bir mutasavvıf, aklî ve naklî ilimlerde fâzıl, makbûl bir âlim ve müelliftir.

Hayatı hakkında sınırlı bilgilere sahip olduğumuz Mostarlı Harîmî, 1598 yılında bir ikinci vakti alını secdede vefat eder. Senelerce Kanunî Sultan Süleyman'ın Sigetvar'daki türbesi ve yanındaki zaviyede irşad faaliyetlerinde bulunmasından mütevellid "Türbe Şeyhi" lakabıyla meşhur olur. III. Murad'ın emriyle Makam-ı İbrahim'i tamir için Mekke'ye gider. Kâbe ve Hz. Peygamber'in yakınında olduğu için Harîmî mahlasını alır. Mürşidi Nûreddin-zâde vesilesiyle Halvetî tarikatına intisap eden 'Alî Dede, Arapça ve Türkçe yirmiden fazla eser kaleme almıştır.

Böyle mübarek bir zâtın eserini neşretme teşebbüsünde bulunmak bizi manevî olarak teskin etmiştir. Üzerinde ilmî faaliyet yürüttüğüm müellifler içerisinde hayatı, şahsiyeti ve eserleri beni en çok etkilemiş şair Harîmî oldu. İtiraf etmek gerekir ki onun âsârı öylesine

yoğun derecede bilgi, fikir ve felsefeyle doludur ki ilk bakışta çözüp anlayabilmek kolay değildir. Bu hususta bir nebze de olsun onu ve mesnevisini daha iyi tanıtabilmek, sesini duyurabilmek için epey mesai harcadık.

İş bu kitap bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Bosna havzasında neşv ü nema bulmuş şair ve muharrirlerden kısaca bahsedildikten sonra ilk bölümde, tarihî-biyografik kaynaklar ışığında Harîmî mahlaslı 'Alî Dede'nin hayatı, şahsiyeti ve eserleri ele alınmış, hakkında yapılan çalışmalara yer verilmiştir. İkinci bölümde, kitabın asıl konusunu teşkil eden, onun 761 beyitlik *Gencine-i Levâ'ih* adlı mesnevisinin şekil ve muhteva yönünden tedkiki ve tahlili yapılmıştır. Üçüncü bölümde de bilinen yegâne nüshası Saraybosna Üniversitesi Doğu Enstitüsü Kütüphanesi No: R. 83'te bulunan bu metnin Arap harflerinden Latin alfabesine transkripsiyonlu aktarımına yer verilmiştir. Okuyucunun ihtiyaç hâlinde orijinaline bakabilmesi için de tıpkıbasımı, kitabın sonuna eklenmiştir.

Bosna'dan temin ettiği nüshayı bizimle paylaşan Saygıdeğer Prof. Dr. Âdem CEYHAN'a, yine şahsî kitaplığındaki nüshayı gönderme lütfunda bulunan Sayın Prof. Dr. Rıfat KÜTÜK'e, metindeki Arapça ibarelerin anlaşılmasında bilgilerine başvurduğum Sayın Dr. Öğr. Üyesi Gökhan Sebati İŞKİN'a, müşkil beyitlerin çözümünde yardımlarını esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Mustafa ÖZKAT'a katkı, destek ve nezaketleri için müteşekkirim.

Ricamız üzerine kitabı gözden geçirip editörlüğünü üstlenen alanımızın değerli âlimlerinden Sayın Doç. Dr. Bünyamin AYÇİÇEĞİ'ne medyûn-ı şükranım. 10 kitap çalışmasında birlikte mesai harcadığımız DBY Yayınlarının emektarları şahsında koordinatörü İrfan GÜNGÖRÜR Beye de ayrıca teşekkür ederim.

Doç. Dr. İlyas KAYAOKAY
Ağustos 2023

BİRİNCİ BÖLÜM

Bosnalı 'Alî Dede [Harîmî] ve Eserlerinin Tanıtımı

1.1. Hayatı ve Eserleri

1.1.1. Biyografik Kaynaklar ve İlmî Çalışmalarda 'Alî Dede

'Alî Dede, bilinen şair tezkirelerinde kendisine yer bulamasa da diğer bazı biyografik kaynaklarda, hakkında az da olsa bilgiye tesadüf edilmektedir. Onun hayatına dair malumatlarımızın da temelini buradaki bilgiler teşkil etmektedir. Harîmî mahlaslı 'Alî Dede'ye dair ilk ve detaylı bilgilere Nev'î-zâde Atâyî'nin (ö. 1635) *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fi Tekmileti's-Şakâ'ik*, adlı zeylinde rastlıyoruz.

Eş-Şeyh 'Alî (Türbe Şeyhi)

Suğür-ı memâlik-i İslâmiyye'den zuhûr ve çerâğ-ı 'aql-ı fa'âldan istifâza-i nûr-ı şu'ur idüp leâ'if-i 'ilm ü ma'ârif ile sağr-ı isti'dâdı bâsim ve gonce-i dil-i meyyâline hevâ-yı seyâhat mütenesim olmağın dârü'l-mülk-i Koştanîniyye'ye sefer ve 'ulemâ-yı 'aşr dârü'l-ifâdelerinde idâre-i kü'üs-i fazl ü hüner kılmuş idi. Ba'dehu tarîk-ı zühhd ü şalâha sâlik ve nakd-i vaqt-i 'azîzine mâlik olup Nûre'd-dîn-zâde Efendi hizmetlerinde taşfiye-i cevher-i 'irfân ve

iksîr-i 'ışk-ı ilâhî ile kesb-i sermâye-i tahkîk u îkân itdükden şoñra merreten ba'de ulhrâ edâ-yı hiccetü'l-İslâm ve ziyâret-i Ravza-i Seyyidü'l-enâm 'aleyhi efdalü's-selâm eyleüp Kâl'a-i Sigetvar'da Sulţân Süleymân Hân hazretleri için binâ olunan türbe ve hânkâhda zâviyedâr ve "Türbe Şeyhi" unvânı ile qarîn-i iştihâr olmuş idi.

Nice zemân ol buğ'ada seccâde-nişîn-i irşâd ve murâd-bağş-ı erbâb-ı isti'dâd olup neşr-i 'ulûm-ı zâhire vü bâtine ve ihyâ-yı rûsûm-ı bârize vü kâmine üzere iken biñ altı târîhinde vâkî' olan Varad seferinde serdâr olan Şaturcı Mehemmed Paşa da'veti ile edâ-yı farza-i cihâd ve mev'ize vü tezkîr ile teşcî'-i guzât-ı celâdet-nihâd idüp bir gün şalât-ı aşrı edâ iderken rek'at-ı râbi'ada gavta-hor-ı deryâ-yı 'adem ve bir demde rû-nihâde-i dergâh-ı sulţân-ı kıdem oldi. 'Azîz-i merkûm rişte-keş-i cevâhir-i 'ulûm, deryâ-yı ferâ'id-i mefrûz u mesnûn, şeyhu'l-fenn-i efrâd-ı fûnûn, mürşid-i kâmil, 'ârif-i deryâ-dil idi. Âşâr-ı 'ilmiyyesinden Evâ'il ü Evâhir cem' eylemişdür ve "Esviletü'l-hûkm" nâm te'lîfi vardır. Nâfi' ve câmi' eserdür. Bunlardan mâ'adâ resâ'il ü ta'lîkâtı ve kurf-ı misma'a-i kabûl olmuş kelimâtı vardır. Ser-â-ser maqbûl ü mu'teber ve lâ'ik-ı iltifât-ı ehl-i nazardur (Donuk, 2017: 1243-1244).

Kronolojik olarak Harîmî 'Alî Dede'den bahseden ikinci kaynak, Peçevî İbrahim'in (1572-1650), meşhur *Peçevî Tarihi*'nin I. ve II. ciltleridir. Peçevî İbrahim, kendisinin bizzat 'Alî Dede ile görüştüğünü, bazı bilgileri ondan aldığını, 'Alî Dede'nin ermiş bir veli olduğuna şüphe bulunmayan Sigetvar Türbesi şeyhi olduğunu ifade etmiştir (Baykal, 1981: 70). Yine 'Alî Dede'nin vefatına dair bir kerâmeti de II. ciltte nakleder:

Göle sahrasına konulduğu zaman ilginç bir olay meydana geldi: Sigetvar'da rahmetli Sultan Süleyman Han Gazi'nin mübarek türbeleri şeyhi olan Ali Dede, bu seferde bizimle beraberdi. Rahmetli Ali Dede keramet sahibi ve duası kabul olunan bir ermiş idi. Konakta serdarın tezkerecisi Feridun Ali adıyla tanınan tezkereci Ali Efendi'nin çadırında biraz dinlenip kahve içti. Sonra çıkıp çadır ipleri arasında

1.1.2. 'Alî Dede'nin Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri

'Alî Dede Harîmî hakkındaki bilgiler mezkur kaynaklardan elde edilmiş olup herhangi yeni bir bilgi şimdilik elimizde yoktur. Eserlerinin yeni nüshalarının yahut farklı biyografik eserlerin bulunmasıyla hayatına dair bu malumatımızın artacağı ümidindeyiz.

1.1.2.1. Doğum Yılı

'Alî Dede'nin ne zaman doğduğuna dair bir kayıt mevcut değildir. Şair hakkında doktora tezi hazırlayan Kasumoviç, onun doğum tarihini 1540'lı yıllar olarak kabul etse de bu, yalnızca bir tahmindir. Secdede vefat edecek kadar yaşlı olduğunu göz önünde bulundurursak 1530'lu yıllarda doğmuş olmalıdır.

1.1.2.2. Doğum Yeri

Hulâsatü'l-Eser adlı eserde, Bosna'nın Mostar şehrinden olduğu, burada doğduğu kayıtlıdır.

1.1.2.3. Ailesi

Ailesine dair elimizdeki tek bilgi, pederinin Hacı Mustafa namında bir zat olduğudur. 'Alî Dede'nin iki mersiyesinden hareketle, onun çocuk yaşta vefat eden, yine Mustafa adında bir oğlunun varlığından haberdarız. 'Alî Dede'nin, "Kenzü'l-esrâr ve Keşfü'l-estâr" adlı eserinin de müellifi, Şeyh İbrahim adında bir oğlu daha vardır.

1.1.2.4. Eğitimi

'Alî Dede, eserlerinden anlaşıldığına göre, ileri seviyede Arapça ve Farsçaya vâkıf, zahiri ve batını ilimlerde de makbul, fâzil bir âlimdir. *Şakayık Zeyli* olmak üzere tüm kaynaklarda onun gençlik yıllarında İstanbul'a gelerek Ayasofya ve diğer medreselerde ilim tahsil ettiği, devrin âlimlerinden dersler aldığı kayıtlıdır. Dinî ilimlerin yanında fen ilminde de muvaffakiyet gösterdiği vurgulanır. İbn Arabî başta

en erken 17. asırda istinsah edildiğini tahmin ediyoruz. Manzume üzerinde bazı çıkartma, ekleme ve değiştirme gibi sah kayıtlarının bulunması, Harîmî'nin sağlığında bizzat kontrol ettiği bir nüsha olabileceğini de düşündürmektedir. Bize göreyse, çok fahiş müstensih hatalarını Harîmî gibi âlim bir kimse yapmayacağından muhtemelen bir müridi tarafından, başka nüshaları mukayese edilerek istinsah edilmiştir.

2.4. Hacmi

Gencîne-i Levâ'ih, yekûnu 761 beyit kadar olup kanaatimizce kopya edilen metnin bazı yaprakları kaybolduğundan, manzume sonundaki “eyledi” redifli kasidenin sadece dört beyti elimizdedir. Metin aniden bitmiş izlenimi uyandırsa da varak numaralarından takibini yaptığımızda, sıra bozulmamakta, bir problem görülmemektedir. Ancak bu numaraların sonradan ilave edilmiş olması da kuvvetle muhtemeldir. Sayfa sonlarındaki ayaklar sadece a yüzünde olup sonraki varak için b yüzünde ayak konulmamıştır. 302, 374, 513, 679 ve 723 no'lu beyitler, sonradan ilave edilmesi için derkenâra kaydedilmiştir. 101 no'lu beyit de üstü kesik kesik çizgilerle çıkarılmış ve yerine, derkenârdaki sah ibareli beyit eklenmiştir.

Harîmî'nin *Fezâilü'l-Cihâd* adlı eseri üzerine bir yüksek lisans tezi hazırlayan Nihal Türkmen'e göre bu manzume 637 beyit kadardır. Müellif, bu eser içinde bulunan 100 beyitlik “Şürû-ı semâniyye der-kaşîde-i kalb ü kâlib der-nezd-i ehl-i tahkîk” adlı bölümü, ayrı bir eser zannetmiştir. Oysa mecmua tertibine bakıldığında, her yeni esere besmele ile başlanmış olup burada besmele yoktur. Mesnevi beyitlerine “kaside” başlığı atılması da ayrı bir meseledir. Ayrıca klasik tertibe göre tevhid yahut naat bölümü ile başlaması gerekirken burada doğrudan kalbin nefisten arınması için elzem olan sekiz şart anlatılmıştır. Araştırmacıyı yanıltan hususun alt başlıktaki “Şeyh-i Ekber kudduse sirrehu der-Risâle-i Kudsiyye

zîkr-i kerde est” ibaresi olduğunu düşünüyoruz. Bu kaside başlıklı mesnevi, *Gencîne-i Levâ'ih*'e aittir ve 39 ve 40. lâyihaların akabinde yer almaktadır.

Eser içerisinde bir bölüm olarak yer alıp da ayrı bir eser olarak zannedilip ilim âlemine tanınmış bir kaside vardır. Manzumede 376-512. beyitler arasında, 137 beyitlik “Kaşîde-i Levâiyih-i Revâiyih-i Rûhânî Der-Vaşf-ı Rûh ve Haqâyık u Ma'rifet-i Nefs-i Nâtika” başlıklı bir “raiyye” kasidesi yer almaktadır. Harîmî hakkındaki çalışmaları tedkik ederken mezkur kasideye ait 119 beytin Şeyda Öztürk tarafından 2019 yılında yayımlanan bir makale ile tanıtıldığına şahit olduk.¹ Yazar, Süleymaniye Kütüphanesi, Nûruosmâniye No: 4024'deki bir mecmuanın 46a-54b varakları arasında, bir diğer Harîmî mahlaslı Şehzâde Korkut adına kaydedilmiş “Cevâb-ı Sûfî ez-berây-ı Suâl-i Hakîm ez-çi Sebeb-i Nâtika Âmede Est” başlıklı bir manzume tespit etmiştir. Öztürk, -hemen her mısradaki fahiş okuma hatalarını bir kenara bırakırsak- bu eksik kasidenin Harîmî Ali Dede'ye ait olduğunu başarıyla tespit etmiştir. Ancak varlığını bilmesine rağmen ilgili nüshaya bakmadığı için de kasideyi ayrı bir eser olarak zannetmiş, Nihal Çağman'ın da bu kaside hakkında bilgi vermediğini söylemiştir (2019: 481).

Bize göre ise; bu kaside önce müstakil olarak tasarlanıp, yazılmış ve daha sonra *Gencîne-i Levâ'ih* içerisine yerleştirilmiştir. Bu kaside, ayrı bir eser olmayıp diğer kaside ve gazeller gibi mesnevinin bir bölümüdür. Zira 39. ve 40. lâyihalardan daha evvel yer almaktadır ve kasideden sonraki “Hâtimme-i Levâ'ih Der Taşfiyye-i Heykel-i Dil” başlıklı mesnevi beyitlerinde, bu kasideye gönderme yapılmıştır:

Çü hâtm oldu bu hüzn ile kaşîde
Kanı bir müşterî dürr-i ferîde (b. 514)

¹ Öztürk, Şeyda (2019). “Rûh-ı Nâtika” Üzerine Yazılmış Bir Tasavvufî Manzume ve Ali Dede Bosnevi'ye Âidiyeti Mes'elesî”, Türk Akademik Araştırmalar Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 4, s. 475-503.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Metin

3.1. Nüshanın Tavsifi

Gencîne-i Levâ'ih, Harîmî'nin eserlerinden bahsettiğimiz bölümde de etraflıca değindiğimiz üzere Saraybosna Üniversitesi, Doğu Enstitüsü Kütüphanesi No: R. 83'te kayıtlı 112 varaklı bir mecmuanın 35a-52a varakları arasında kayıtlıdır. Söz konusu mecmuanın şekil hususiyetleri (ölçü, yaprak cinsi, kapak) hakkında bilgimiz yoktur. Mecmuanın ne vakit ve kim tarafından istinsah edildiği de meçhuldür. Bazı başlıklar, rakamlar ve ibareler kırmızı mürekkeple, bazı la-yiha başlıkları daha büyük ve koyu şekilde siyah mürekkeple yazılmıştır. Eserin başlığı olmayıp besmele ile başlamaktadır.

Sayfalar cetvelsizdir ve her varakın yalnızca a yüzünde, sayfa takibinin yapıldığı ayaklar mevcuttur. Sayfalarda sonradan kurşun kalemle eklendiği anlaşılan sayfa numaraları vardır ve herhangi bir tahribata uğramadığı, yalnızca bir iki yerde mürekkep taşmasından dolayı siliklik olduğu müşahede edilmektedir. Başlıklardan ötürü her sayfada beyit sayısı 17-20 arasında değişmektedir. Harekesiz nesih ile istinsah edilen metnin, çoğu derkenârında sah kayıtları bulunmaktadır. Bu da mecmuanın üzerinden daha sonra geçildiği, başka nüshalarıyla mukayese edildiği anlamını taşır. Bir beytin üzeri kesik çizgilerle işaretlenerek çıkartılmış yine bir beytin de üzeri çizilerek yerinin değiştirildiği gösterilmiştir.

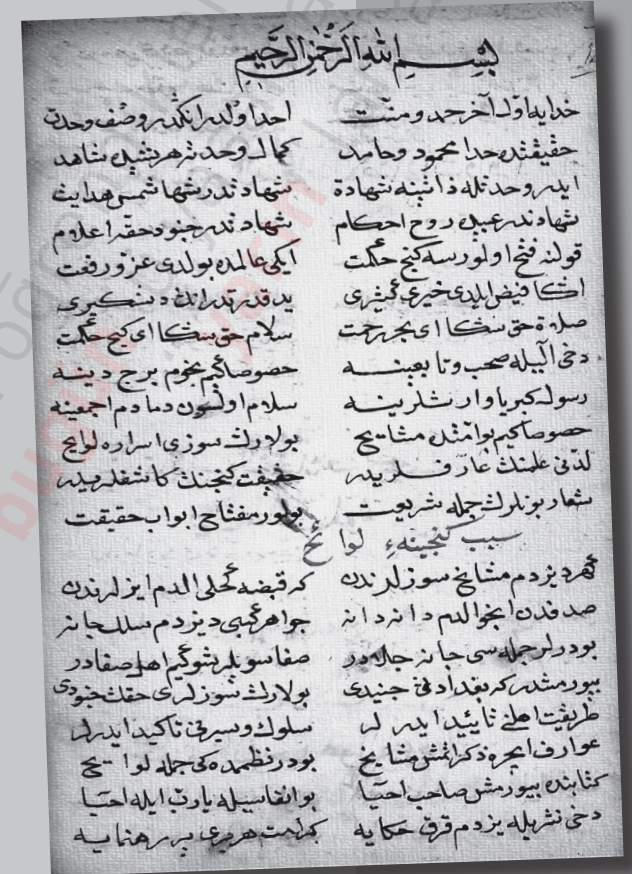
3.2. Metin Neşrinde Takip Edilen Yol

1. Metnin kurulmasında bulunabilen tek nüsha¹ esas alınmış olup transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır.
2. Ek ve kelimelerin imlasında, mana ve 16. asrın genel özellikleri dikkate alınmıştır. İsmail Ünver'in "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Notlar" makalesinde vurguladığı hususlara olabildiğince riayet edilmiştir.
3. Her beyte sırayla numara verilmiş olup farklı nazım şekilleriyle yazılan manzumeler ayrı ayrı numaralandırılmamıştır.
4. Farsça ibareler ve özellikle Arapça olan layiha başlıkları, âyet ve hadisler (iktibaslar tırnak içinde) Latin alfabesiyle yazılmış olup dipnotlarda manasına yer verilmiştir.
5. Varak numaraları alışlagelmişin aksine sayfa başında değil de ilgili sayfa sonunda [köşeli parantez] ile gösterilmiştir. Tıpkıbasımında da bu şekilde gösterilmiştir.
6. Başlıklar koyu yazılmış, kullanılan aruz kalıpları beyitlerin başında *italik* olarak belirtilmiştir.
7. Metindeki imale, zihaf, med gibi aruz hususiyetleri *italik* şekilde yazılmıştır. (Aruz kusuru olarak görülmeyen atıf terkipleri dahil). İmalede heceler, "aḫa, eyledi"; med "vaḫtdur, destgiri" ve zihaf ise harfler, "zāti" *italik* hâle getirilmiştir.
8. Veznin aksadığı yerlerde, bu pürüz kelimeden ileri gelmiş ise kelime üzerine dipnot, mısram tamamında bozukluk varsa mısra sonuna dipnot düşülerek aksaklık belirtilmiştir.
9. Metinler tamir edilirken, özellikle atıf bağlaçları gibi eksik yazılan ibareler [köşeli parantez] ile, fazla yazılan hece ve kelimeler (parantez) ile gösterilmiştir.
10. Tahribtattan vb. sebeplerden ötürü okunmayan yerler [...] ile, düşen sesler ' kesme işaretiyle, birleşen sesler de _ (alttire) ile gösterilmiştir.

¹ İleride yeni nüshaların bulunması hâlinde kitabın sonraki baskılarında bu nüshalar da dikkate alınacaktır.

GENCİNE-İ LEVĀ'İH

METİN

Bi'smillâhi'r-raḥmani'r-raḥîm

[*Mefâilün mefâilün feülün*]

1. Ḥudâ'ya evvel âḥir ḥamd u minnet
Eḥad oldur anuḡdur vaşf-ı vaḥdet
2. Ḥaḳîkatde Ḥudâ¹ Maḥmûd u Ḥâmid
Kemâl-i vaḥdete her şeyde şâhid
3. İder vaḥdetle zâtına şehâde[t]
Şehâdetdür şehâ şems-i hidâyet
4. Şehâdetdür 'abîde rûḥ-ı aḥkâm
Şehâdetdür cümüd-ı Ḥaḳḳ'a i'lâm
5. Ḳulına fetḥ olursa genc-i ḥilkat
İki 'âlemde buldı 'izz ü rif'at

¹ Ḥudâ

6. *Aña feyz eyledi hayr-ı¹ keşîri*
Yed-i kudretdür anuñ destgîri
 7. *Şalât-ı Hâk saña ey baħr-ı rahmet*
Selâm-ı Hâk saña ey ge[n]c-i hikmet
 8. *Daħı âl ile şahb u tâbi'îne*
Ĥuşûşâ² kim nücûm-ı burc-ı dîne
 9. *Resûl-i Kibriyâ vârişlerine*
Selâm olsun dem-â-dem ecma'îne
 10. *Ĥuşûşâ³ kim bu ümmetde meşâyih⁴*
Bularuñ sözi esrâra levâyih
 11. *Ledünnî 'ilminüñ 'ârifleridür*
Ĥaķîkat gencinüñ kâşifleridür
 12. *Şi'âr bunlaruñ cümle şerî'at*
Bulur miftâh-ı ebvâb-ı Ĥaķîkat
- Sebeb-i Gencîne-i Levâ'ih**
13. *Güher dizdüm meşâyih sözlerinden*
Ki Ĥabza kuħlı aldım izlerinden
 14. *Şadefden incü aldım dâne dâne*
Cevâhir ġbi dizdüm sil[k]-i câne

¹ hayr
² Ĥuşûşâ
³ Ĥuşûşâ
⁴ meşâyih

Kaynakça

- Akbayar, Nuri (1996). *Mehmed Süreyyâ Sicill-i Osmanî I*, (Eski Yazıdan Aktaran: Seyit Ali Karaman), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Alzyout, Hassan Abdallah. (2023). "Ali Dede Bosnevî'nin İbn Sînâ'ya Ait Kasîde-i Rûhiyye'ye Yaptığı Manzum Tercüme", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 44, s. 19-37.
- Aycibin, Zeynep (2007). *Kâtib Çelebi, Fezleke, Tahlil ve Metin*, Doktora Tezi, İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Baykal, Bekir Sıtkı (1981). *Peçevi İbrahim Efendi, Peçevi Tarihi I, II*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bitici, Takhidin (2001). *Münîr-i Belgradâi ve Silsiletü'l-Mukarrebîn Adh Eseri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Bulut, İhsan ve Özdemir, Elif Derya (2021). "İskât-ı İzâfât Tevhîdi-II, Din ve Tasavvufun En İnce, En Girift ve O Nispette de Tehlikeli, Çetin Noktası Olan Tevhîde Dair Bir Tanım", *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 23, s. 233-272.
- Ceyhan, Âdem (2003). "Harîmî'nin Hz. Ali'den Kırk Vecize Tercümesi", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 2, s. 45-58.
- Ceyhan, Âdem (2013). "Alî Dede, Bosnevî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ali-dede-bosnevi> [Erişim Tarihi: 08.07.2023]

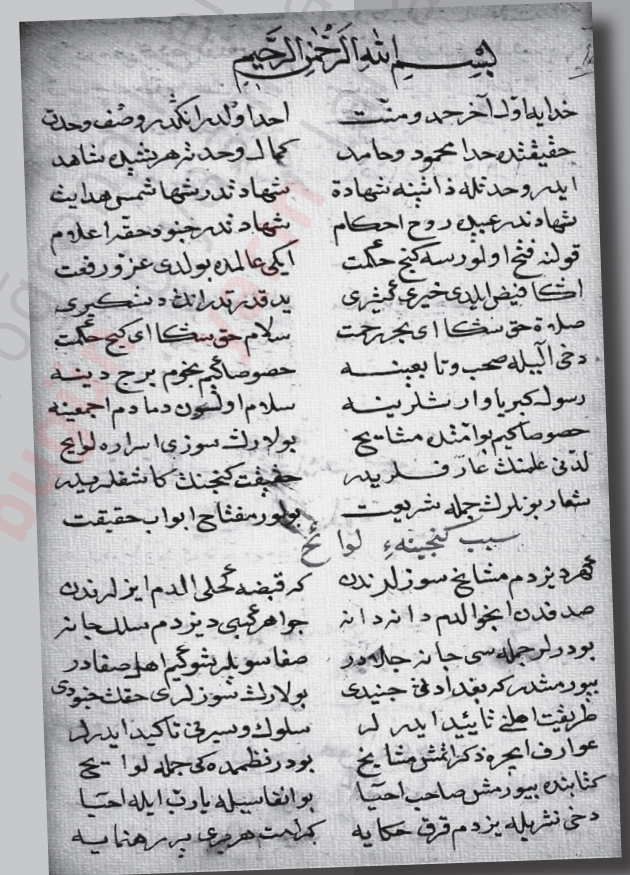
- Ceyhan, Âdem ve Doğan, Okan (2022b). “16. Asır Osmanlı Şairlerinden Harîmî'nin Mevlidi: Kitâb-ı Meşâhid-i Mevlid-i Ahmedî”, *Littera Turca*, Cilt: 8, Sayı: 4, s. 745-827.
- Ceyhan, Âdem ve Kurt, Hilal (2021b). “Harîmî'nin Kırk Arapça Bilgece Söztün Tercümesinden İbaret Bir Eseri: Çihil (Kelimât-ı) Hikmet”, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, s. 222-251.
- Ceyhan, Âdem ve Yılmaz, Hasan (2021a). “Harîmî'nin Kaside Şeklinde Bir Nasihatnamesi: Kasîde-i Levâyih-i Nesâyih”, *Mecmua Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 12, s. 1-23.
- Ceyhan, Âdem ve Yılmaz, Hasan (2022a). “16. Asır Osmanlı Şairlerinden Harîmî'ye Ait Olduğu Tahmin Edilen Bir Eser: Kırk Hadis Tercümesi”, *Littera Turca*, Cilt: 8, Sayı: 1, s. 203-246.
- Çeltik, Halil (2000). “Rumeli Şairlerinde Yöresel Kültür”, *Bilig*, Sayı: 14, s. 99-109.
- Çeltik, Halil (2004). *Divan Sahibi Rumeli Şairlerinin Şiir Dünyası*, Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Çeltik, Halil (2009). “Rumeli Şairlerinin Klâsik Türk Şiirine Katkıları”, *Turkish Studies*, Cilt: 4, Sayı: 8, s. 804-824.
- Djurđjev, Branislav (1992). “Bosna-Hersek”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 6, s. 297-305.
- Donuk, Suat (2017). *Nev'izâde Atâyî Şakâik Zeyli: Hadâiku'l-hakâik fi Tekmileti 'ş-şakâik I, II*, (Ed: Derya Örs) İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Kasımoviç Ismet (1987). *Filozofsko- Sufijska- Učenja Ali- Dede Bošnjaka Doktorska didertacija*, Sarajevo.
- Kasımoviç, Ismet (1994). *Ali-Dede Bošnjak- I Njegova, Filozofjsko- Sufijska- Misao*, Sarajevo.
- Kılıç, Filiz (2009). *Âşık Çelebi, Meşâ'irü 'ş-Şuarâ: İnceleme-Metin*, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayını.
- Köksoy Mesut (2022). “Ali Dede el-Bosnevî'ye Ait Terceme-i Kasîde-i Rûhiyye-i İbn Sînâ'nın İncelenmesi”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 46, s. 361-394.

- Öztürk, Şeyda (2019). “Rûh-ı Nâtika Üzerine Yazılmış Bir Tasavvufî Manzume ve Ali Dede Bosnevî'ye Âidiyeti Mes'esi”, *Türk Akademik Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 4, s. 475-503.
- Saraç, Mehmet Ali Yekta (2016). *Osmanlı Müellifleri, Bursalı Mehmet Tahir I. Cilt*, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.
- Tayşi, Serhan (1989) “Ali Dede, Bosnevî”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 2, s. 386.
- Türkmen Çağman, Nihal (2019). *Ali Dede Bosnevî, Hayatı, Eserleri ve Fezâilü'l-Cihâd'ı*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Türkmen Çağman, Nihal (2021a). *Zigetvar Türbedarı Ali Dede Bosnevî'nin Hayatı, Eserleri ve Kırk Hadis Derlemeleri*, İstanbul: Hiperyayın.
- Türkmen Çağman, Nihal (2021b). *Kitâb-ı Meşâhid-i Mevlid-i Ahmedî- Zigetvar Türbedarı Ali Dede Bosnevî*, İstanbul: Hiperyayın.
- Uludağ, Süleyman (2003). “Levâmi”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 27, s. 144.
- Yörür, Ali (2017). “Mehmed Süreyyâ'nın Kaleminden Bosna-Hersekli Şairler”, *Külliyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 3, s. 89-99.
- Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*
Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

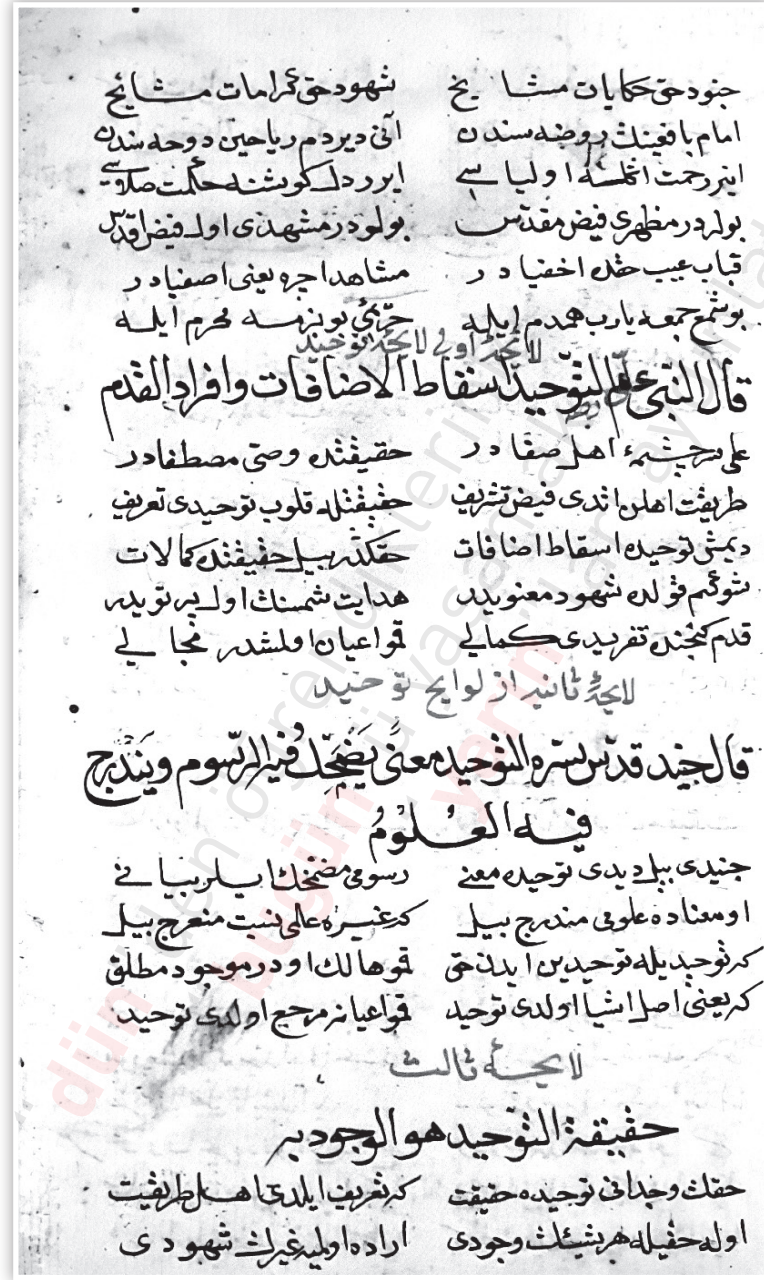
GENCĪNE-İ LEVĀ'İH

TIPKIBASIM

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خدایه اول آخرد و مست
 حقیقتند خدا محمود و حامد
 ایدر و حد ناله ذاتیبه شهاده
 شهادند عبد روح احکام
 قولنه فتح اولور سه کج حکمت
 اشکا فیض ایلدی خیری کثیری
 صلوة حق سنکا ای بحر رحمت
 دخی ایله صعب و تا بعینه
 رسول کبریا وار نشرینه
 خصوصاً کیم بو امثال مشایخ
 لذتی علمتک عارف لریدر
 شعار بو بولرک جمله شریعت
 سب کجینه لواح
 کهر دیزدم مشایخ سوز لرنده
 صد فدن انجو الدم دانده انه
 بودر لر جمله سی جانه جلاله
 بیورمشدر که بقدا دخی جنیدی
 طریقت اهلے نایید ایدر له
 عوارف ایچره دکتر امثال مشایخ
 کنا بنده بیورمش صاحب احیا
 دخی نشر ایله یزددم قرق حکایه
 احد اولدر انکدر وصف و حد
 کمال وحدنه هر نشین شاهد
 شهادند در شها شمس هدیث
 شهادند جنود حقا اعلام
 ایکی عالمده بولدی غزور رفعت
 ید قدر تدانک د سنکیری
 سلام حق سنکا ای کج حکمت
 خصوصاً کیم نجوم برج دینه
 سلام اولسون د مادم اجمعینه
 بولدرک سوزی اساره لواج
 حقیقت کجنگ کاشغلریدر
 بولور مفتاح ابواب حقیقت
 که قبضه کحلی الدم ایز لرنده
 جواهر کبی دیزدم سلسل جانر
 صفا سولر شو کیم اهل صفادر
 بولدرک سوز لری حقا جنودی
 سلوک و سیرت ناکید ایدر له
 بودر نظمده کی جمله لواح
 بو انفا سیله یارب ایله احیا
 کلمت هر جری بره نایه

GENCİNE-İ LEVÂ'İH

15. asırda Türk-İslam medeniyeti ile tanışan Bosna, kısa zamanda Osmanlı'nın önemli kültür ve edebî mahfillerinden biri hâline gelir. Yüzden fazla nâsir ve şair yetiştirdiği bilinen bu coğrafyanın en önemli müelliflerinden biri de kuşkusuz Harîmî mahlaslı 'Alî Dede' dir. O, şuara tezkirelerinde zikredilmese de bazı biyografik-tarihî kaynaklarda kendisinden övgüyle bahsedilen bir mutasavvıf, âlim ve şairdir. Hayatı hakkında sınırlı bilgilere sahip olduğumuz Harîmî, 1598 yılında bir ikindi vakti alını secdede vefat eder. Senelerce Kanunî Sultan Süleyman'ın Sigetvar'daki türbesi ve yanındaki dergahta irşad faaliyetlerinde bulunmasından mütevellid "Türbe Şeyhi" lakabıyla meşhur olur. III. Murad'ın emriyle Makam-ı İbrahim'i tamir için Mekke'ye gider. Müürşidi Nüreddin-zâde vesilesiyle Halvetî tarikatına intisap eden 'Alî Dede, Arapça ve Türkçe yirmiden fazla eser kaleme alır.

Elinizdeki bu kitap, üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Bosna havzasında neşv ü nema bulmuş şair ve muharrirlerden kısaca bahsedildikten sonra ilk bölümde, Harîmî 'Alî Dede'nin hayatı, şahsiyeti ve eserleri ele alınmıştır. İkinci bölümde, onun daha evvel üzerinde bir neşriyat bulunmayan yekûnu 761 beyitten müteşekkil Gencîne-i Levâ'ih adlı mesnevisinin şekil ve muhteva yönünden tedkiki ve tahlili yapılmıştır. Üçüncü bölümde de bilinen yegâne nüshası Saraybosna Üniversitesi Doğu Enstitüsü Kütüphanesi No: R. 83'de kayıtlı bir mecmua içerisinde yer alan bu manzumenin, Arap harflerinden Latin alfabesine transkripsiyonlu aktarımına yer verilmiştir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-6432-26-0

